

FELELŐS SZERKESZTŐ: DR. BERÉNYI PÁL.

Előfizetési ára:
Egész évre 6 frt. — Félévre 3 frt.

MEGJELEN MINDEN VASÁRNAP.

Évenként 20 iv zenemelléklettel.

Egyes szám ára 20 krajczár, zenemelléklettel 30 krajczár.

Szerkesztőség és kiadóhivatal

Sas-utca 15. sz.

Kérjük előfizetőinket, szíveskedjenek előfizetési díjaikat beküldeni, nehogy a lap szétküldése körül fennakadások támadjanak.

Az előfizetési díjak legezélszerűbben postautalvánnyal küldendők a «Harmonia» kiadóhivatalába (Sas-utca 15. sz.)

Kérjük előfizetőinket, hogy lakásaik címét velünk pontosan szíveskedjenek tudatni.

A HARMONIA

kritikai heti szemle kiadóhivatala.
(Sas-utca 15. sz.)

TARTALOM.

IRODALOM: Dr. VÁCZY JÁNOS: Endrődi Sándor költeményei. — Földrajz. —
ZENE: N. L.: Haydn-től-Lisztig. — Tanulmány.
KÉPZŐMŰVÉSZET: Dr. BERÉNYI PÁL: Az országos iparkitállítás műcsarnokának képzőművészeti tárgymutatója.
TÁRCZA: ANTÓNUS: Művészekről. — Három híres tenorista.
HÍREK.

Endrődi Sándor költeményei.

1879—1885.

(GRILL KÁROLY k. udv. könyvkereskedése. Budapest.)

Nem régiben jelentek meg Endrődi költeményei összegyűjtve, melyek a különféle szépirodalmi lapokból már ismeretesek a nagy közönség előtt. Hat évi működés termékét veszi bennök az olvasó: epikai, lyrai és vegyes fajú költeményeket. Egy büszke, szilaj, daczos ifju elkeseredett harca, majd a családi boldogság mélyen megható hangjai, majd ismét a fásult jelen fölötti gúny, átok és bosszú zengenek e költeményekből hozzánk.

Nincs egyetlen egy költőnk sem, a ki, hogy úgy mondjuk, annyira sárban, porban, szennyben szeretne járni, mint

Endrődi. Maga keresi föl mind ezeket, hogy mikor a bánat és harag, a bú és gyűlölet, a fájdalom és bosszú zaklatják keblét: nem kiméli magát, önként, kedvtelten neki vág a tusának, megharcolja azt, nem bánva, ha szívét összetépi is. Az ifjú láz, a képzelem dús világa tékozza erejét, nem bánva, ha fájdalmas kacajja, gúnya és bosszúja egész költői világát tönkreteszik is. Jól esik neki a dacz mindig, melyet az elszántság acéloz, nem retten vissza a feldúlt mezőtől, a pusztá tájtól, a fénytelen, rideg ormoktól, bárha kedélye minden melegségét elveszti is.

Ez az önkényes harc, ez a szilaj kedvcsapongás, ez a büszke dacz, költőileg igen érdekes lehet; ez az elszántság, ez a gúny, ha erős férfi keblet zaklatnak, meghathatják szívünket, de csak úgy, ha a költő egyénisége maga is érdekes, ha hangja rokonszenves, ha költészeté ennek a büszke harcnak, ennek az erős gúnynak, szilaj bosszúnak igazi kifejezése, olyan, mely magával tudja ragadni szívünket mindig, minden alkalommal annyira, hogy ne lehessen ideje kérdezni elménknek, vajjon ez elkeseredett harc, e lázas hev, az eget-földet megvívni akaró ifjú erő mily erős indokból származhat. Erteni tudjuk-e az alapot, melyre a szenvedély lángjai csapkodnak? Látjuk-e a forrást, melyből mind e keserű érzés, e föl-fölcsapó indulat buzog? S oly teljes-e, oly elringató-e illuszióink, mint a milyet a szépművek élvezete nyújt?

Ha az emberi szívet nem fogja meg s ragadja el a szenvedély hangja, ha képtelenek merülhetnek föl az iránt, vajjon e heves harc alapindoka megfelelő erős-e a kifejtett tusával, a megvívott küzdelemmel, — melyben nekünk, legyen az bár lesújtó vagy fölemelő, élet-halálra szóló, vagy csak egy kardcsapásra méltó, in ultima analysi, szellemi élvezettel, valami magasabb gyönyörrel kell elhagynunk a küzdő teret — : a feltámadt kétegy már egy magában is arra mutat, hogy itt csupán a képzelem játékát lehet szemlélünk, melyből az igazi lélektani motívatio hiányzik.

Nem kérdezzük: szabad-e a költőnek

a felzaklatott szenvedély minden végletét, az elkeseredés minden iszonyát, az indulatoknak egész mértékben tomboló viharát élénk rajzolni?

Bizonyára minden szabad, ha sikerül, ha a költő a szépet úgy tudja megjeleníteni, hogy abban mi élvezetet, gyönyört találjunk, hogy az érzelmek harmoniája helyre legyen állítva s olympusi derű sugározzék reánk.

Ez alatt nem azt értjük, hogy a költőnek mindig ki kell bekénitnie bennünket a világgal. Hogy tehesse ezt, ha szíve folyton vérzik, sebére nem talál sehol írt, ha szenvedélye ragadja magát, mint a hegyről rohanó zuhatag az útjába eső fákat, köveket? A művészi összhang elemei egészen mások, mint a realis világé. Mi a fájdalomnak még legsetétebb vonású rajzatis jogosultnak tartjuk, ha igazi művészi ecset tette vászonra. De semmi sem esik visszaszában, mint az eget verő bosszú és átok, a hideg declamatio, mely se föl nem emel, se le nem sujt, szóval a melyben nincs költészet.

Az ifjú képzelemvilágának egyik legszokottabb tárgya az elhagyatottság. Annak az érzésnek, melyben az ifju mintegy kiteszítva érzi magát az emberiség közül, gúnynyal és méltatlankodással kell küzdenie, pedig erőt és becsvágyat érez magában, ez elhagyatottságnak sikerült költői tárgyalását csak a legnagyobb művészeknél találjuk s pedig kétféleképp tárgyalva.

Ha a költő ereje megbírja a sötét árnyú rajzot: akkor a fájdalom jobbára komoly ódai hangot vesz, vagy elegiában zökögja ki magát, mint pl. Csokonainál, vagy Kisfaludy Sándornál. Vagy pedig — és ez a gyakoribb, bár nem mindig a sikerültebb is — a humorba olvad a bánat s e humor a költő egyénisége szerint derült, vagy komor, jó kedvű, szinte víg, vagy sötét, szinte világfájdalmas lesz. Sokszor mindezekbe a gúny is belejátszik.

Endrődi ez utóbbi mód szerint tárja élénk az ifju elhagyatottságát, a rajta elkövetett méltatlanságokat s az ezekkel daczolni akaró büszke és szilaj erőt.

Egy oly gondolat űzi-hajtja, mely va-

lóban sok becsvágyó ifjú szívét lobbanította már heves lángra, vagy töltötte el mély gyűlölettel az emberek és világ iránt. Szeretni és a megélhetéssel küzdeni; rabja lenni a szerelem igazi szenvedélyének s viselni lenyűgöző bilincseit a végzetnek, mely örökös nyomorra látszott szálni az embert; érezni a becsvágy, a magasbra hivatottság üstökélő sarkantyúját s lesújtani a tehetetlenségtől, mely képtelen a láthatáron egy kis derült eget felföldözhetni: — ez a gondolat valóban szomorú, kínos gondolat s e helyzetből tragicus küzdelem folyhat.

Csak hogy Endrődinél e küzdelem éppen nem mondható érdekesnek. Két nagyobb, s több apró költeményben megpróbálja Endrődi e küzdelem festését, de a hang egyikben sem olyan, mely egységesnek, zavartalanul volna mondható, olyan, a mely magával tudná ragadni a mély meghatottságtól ellágyuló szívét. Gúnyos akarna lenni, de gúnya hidegen hagy, hiányozván belőle az érzelmes, vagy elmés; naiv, vagy szeszélyes is akarna lenni, de sok benne a férfias. A gyöngédség az erőnek azzal a nemével párosul, mely egészen tönkreteszi, megsemmisíti. Azt nem lehet mondani, hogy a mese rosszul volna kigondolva. A concepciónban sokkal erősb Endrődi, mint a kidolgozásban. Hangja, mely sem érzelmes, sem gúnyos, sem humoros nem tud lenni, végkép megrontja a hatást.

Azt talán nem kell mondanunk, hogy oly költőnél, mint Endrődi, vannak egyes szép részletek, szép versszakok, hogy nyelve itt-ott szép költői nyelv. Mindez azonban nem pótolja az egész véghatását, a mi fő. Nagyobb költeményei, mint a *Lili* és *Az előszobában* éppen nem sikerültek, pedig Endrődi elég jó elbeszélő. Csak hogy a *csapongó* phantasia ereje sokkal nagyobb, mint az alkotóé, a szenvedély lüktetése pedig sokkal gyengébb, mint a hang, melyen kifejezi. S csodá-

latos, a költő annyiszor elmondja, hogy mily büszke daczal küzd, mily nagy sebeket visel, mennyire belegázol a sárba: ezekben a költeményeiben mégis hidegen tud hagyni bennünket. Nem érezzük ez elszánt harc izgalmait. Nem látjuk, vagy csak ritkán a küzdő hőst, kit szánnunk kellene, rokonszenveznünk vele s a kit féltünk a megtámadástól, az üldözéstől, azoktól a mérges nyilaktól, melyek, úgy látszik, készen voltak tartva számára. Hanem igenis érzünk dühös haragot, hideg gúnyt s oly bosszút, mely belejárszik a gyűlöletbe. Ez a hang a költőnek nem igazi hangja, ez a hang a beteges sentimentalismus hangjával rokon, ez a hang inkább tanult, mint mélyen átértett, szívből fakadó, valódi.

Ide tartoznak az említettek kívül a *Tücsök-dalok* is, különböző hatás születményei és egészben véve a költő egyéniségét nagyon kevésbé domborítják ki.

Ellenben apró, kis románcszerű költeményei közül sikerültebbek: *A szépség románcza*, *A lengyelországi harangok*, mely utóbbinak komoly, lassú menetéhez jól illenek a két soros, párrimű versek. Kedves kis költemény a *Haidé* című is, mely röviden, könnyedén, mégis jellemzetesen írja le a zultán szép leányának hirtelen támadt szerelmét. *János király* szintén jól van előadva, bár utolsó strófája, melyen a történet mintegy megfordul, kissé homályos. *A váradi bán* s *A celli búcsú* egészben véve a legsikerültebb darabjai közé tartoznak a kötetnek. Könnyed hangjuk, mely az utóbbiban valóságosan naiv tud lenni a nélkül, hogy gyermekes lenne, egyszerű a nélkül, hogy pongyolává válhatnék, igen emeli a hatást. Ez a könnyed hang uralkodó *Az ördög és a gazda* című népmondában is. Finom gúny és sikerült jellemzés emelik ki *Langsam Tóbiást*.

De már *A szent Anna tó regéjét* csu-

pán tárgya miatt is kevésbé méltányolhatjuk.

Ilyen tárgyak előadása a legművészebb tapintatot kívánja, mely bélyegezzen meg bár valakit, keltse föl iránta a gyűlölet, a bosszú érzetét; de soha az undorét, mert ekkor aztán vége minden költői illúciónak. E tárgy éppen oly kevésbé alkalmas költői feldolgozásra, mint Báthori Erzsébet, ki szűzeleányok vérével szépíti arcát. Evvel is megpróbálkoztak többen, de hatásos költői tárgyalásra alkalmatlannak bizonyult. De így véve is a költeményt, a mint van: nem tudjuk érteni, vajjon a perjei grófot mért fogja meg az átok hasonló mértékben, mint a torjai grófot, hisz bűne szinte elenyésző bátyjához képest.

Van azonban a költőnek néhány hangja, melylyel csakugyan meghatja szívünket. A méla merengés, a lány epedés, a családi boldogság érzése sokkal igazabb, sokkal melegebb és őszintébb hangot csalnak ki lyráján, mint a milyet keserű tusáiban hallottunk. Van ilyen néhány a *Tücsök-dalokban* is, de szebbek a: *Felhők*, *Megnyugvás*, *A felhő nem zúg*, *Daloltják? Állhou*, *Tavaszi fuvalom* és a *Révpart*. Ez utóbbi abban a jól eső érzésben rezgeti a szívet, mely a küzdelmes mult s a lecsillapult, felderülő s boldog jelen szemléletéből s élvezetéből fakad. Milyen szépek ez egyszerű vallomások:

Nem hiteget kísértő dicsvágy,
Nem von homályos ideál,
Szívem nem új csálóka álmat,
De megelégedést talál.

Érjen hasonló sors, barátim,
Sors, mely kibékít s védve áld:
Vitorlám szilaj szerelem volt,
Kikötöm nyájas kis család.

S csodálatos, Endrődi bár legszebb költeményeit akkor írja, mikor a nyugodt szemlélődés, méla merengés erőt vesz rajta: szinte kerülni látszik e mezőt,

Művészekről.

II.

— Három tenorista. —

Közi: ANTONIUS.

Három művészről szólok alább, kiknek élettörténetében közös vonás, hogy mind a három énekes, mind a három tenorista, de mind a három másnak készült és még otthonukban tervezett élethivatásuk oly távol állt zenei tanulmányuktól, hogy csak bámulatra méltó szorgalom, erély és tehetség segíthette őket ama művészeti magaslatra, melyen ma állanak.

*

Legyen az első a három között *Niemann* Albert, ki korra is, működési időre is megelőzi másik két társát.

Niemann 1841-ben született Magdeburg mellett egy kis faluban és szülői azt határozták, hogy mozdonylakatos legyen. Alig is végezte az elemi iskolákat,

kötényt kötöttek eléje és odaadták — lakatosnak. De biz ő csak lakatos maradt egész deli ifjuságáig; sem neki, sem szüleinek nem volt annyi anyagi erejük, hogy kiképezteséről tovább is gondoskodhattak volna.

Hanem a vágy, valami benső erő nem hagyta nyugodni; sarokba csapta kötényét és beállt színésznek.

Ugy látszik azonban a színészi pályán sem termelt számára sok babér és 1849-ben, anyagi gondoktól is gyötörve beállt Dessauban kóristának.

Itt keltett hangja nagyobb figyelmet és *Schneider* Frigyes, az akkori porosz udvari karmester csüggedés nélkül sarkalta *Niemann* tanulásra.

Egy nem éppen nevezetes baritonista fogadta őt először tanítványának.

A tanulás leírhatlan sikerrel és gyorsasággal haladt.

Rövid idő mulva már sikerrel járta be Németország kisebb színpadjait és e sikerek koszorúit nyitották föl előtte a hannoveri színházat.

Itt hallotta őt a zenekedvelő király György és évi járulékkal ajándékozta meg, hogy folytassa tanulmányait Párisban.

Párisból visszatérve, hol Duprez tanítványa volt (de kitől úgy látszik nem sokat tanult) a berlini színháznak lett tagja, hol még ma is élvezetes estéket szerez a közönségnek.

Gölze Emilt, — szerény cikkem második tagját, ki 1856-ban született Lipcsében, kereskedőnek akarták nevelni szülői.

Úgyes és élénk természetű fiu lévén, már hat évig dolgozott egy üzletben mint fűszeres segéd és csak nagy nehezen vitte annyira, hogy főnöke bevitte a lisztes zsákok és kocsihordók közül — irodájába.

De a mit erélyben bűnül rótt fel neki princípálisa, azt határt nem ismerő dicsérettel pótolta ki a Riedel-féle férfikarmestere, melynek leghívebb tagja és legjelesebb tenoristája volt.

Hanem az üzleti iroda nem sokáig mondhatta magáénak, mert 1876-ban besorozták katonának.

A katonai könnyű élet ezer alkalmat nyújtott neki arra, hogy szép — de iskolázatlan és érdes hangjának itt-ott bámulokat teremtsen.

Estéknként a kaszárnya óriási hálóter-

pedig itt legillatosb virágot hajt költészet.

Lyrájának e húrjával nem mérközhetik az sem, mely a hazafi érzését zengi. E hangba majdnem mindig belevegyül a gúnynak erősebb vagy gyengébb árnya, mikor aztán nem érezzük a gyűlöletnek azt a szenvedélyes kifejezését, melyet a sivar jelen szemfényvesztő játéka kelt. Inkább a harag és bosszú, mint az érzelmes gúny szól hozzánk e nemű köteményeiből. Még legszebb hazafias ódája, *Petőfi* sem minden tekintetben sikerült.

Az elején néhány versszak valóban magas, ódai szárnyalású. Később a hang sokat vesz feneköltségéből s a részletezés, úgy látszik, nincs előnyére a műnek, mint egészek.

Ellenben a szelíd, el-ellágyuló melázás, a csendes borongás, a játszi kedvtelés húrjain mindig oly szépen játszik Endrődi, mint az újabb költői nemzedéknek talán egy tagja sem. Nem tárgyainak sokféleségével hat, de érzelmeinek meghatottságával. Nem mutatja újabb felfogását a már megénekelt tárgyaknak költészet, nem fedez fel újabb költői szépségeket: de hangja könnyed, megnyerő, nem mesterkélte, de őszinte és meleg. E nemben írta Endrődi legszebb köteményeit.

Dr. V. S.

Haydntól—Lisztig.

— Vázlatok az ujkor zenetörténelméből. —

I. Haydn korszaka.

(Folyt.)

Miben áll az ellenpontozat és a polyphonia értéke és jelentősége?

Egyik lényeges oldalát már magyará-

zása alkalmával megvilágítottuk: hogy t. i. érzékeinknek, épp úgy mint a keresztény dóm, az érzékfölöttit és végtelenül állítja elébe, sőt mélyebben és szellemiebben, mint a dóm, mert anyaga úgyszólván nem is anyag, önmagába visszatérése pedig tökéletes: utolsó akkordja ugyanazon hangnemből hangzik el, mint a melyben az egész darab lebegett; innen van, hogy a művészetnek éppen ez a válfaja oly mély hatással van a kedélyre a templomban, azon a helyen tehát, a hol a lélek szorosabb kapcsolatba lép az érzékfölöttivel, a végtelennel, Istennel. (Maga a «re-ligio» szó is újra összekapcsolást jelent.) A polyphonia továbbá a nyugodt lét örök mozgalmasságát tükrözi vissza. De hatása annyival is megragadóbb, mert sokakat egyesíthet a közreműködésben: mint egy hang szóval meg a forrongó vagy ujjongó tömeg, vagy mint az operában, a mire a szóköltészet képtelen: több egyén egy időben fejezi különböző érzelmeit, a harmonia csodás művészetével, mely a pusztá szónál hatalmasabb eszközzel: a polyphon melódiával köti le, hódítja meg a lelket. Elemi erővel hat, s mégis tisztán emberi úton.

A harmónia és dallam egyesülésök legnagyobb diadalait Palestrina kardaliban, Bach Passióiban és Beethoven kilenczedik symphoniájában érték el. Nohl L. ezeket tartja a polyphonia netovábbjának. Mégis Mozart volt a művészet ez új ágának atyja, az első igazi melodikus; mielőtt azonban külön fejezetben tárgyalnók a polyphon dallam lényegét és keletkezését: lássuk a zenekari művészet megalapítását, s azt, a kinek ez óriási lépést köszönjük: Haydn Józsefet.

Az emberi hangot nélkülöző közepkori polyphonia legnagyobb mestere: a római Palestrina; alkotásait fonságban nem mulja fölül az új kor egy remeke sem. Működése a renaissance és a refor-

máció karára esik, mely az *egyen* érvényesülésének, öntudatra ébredésének, s a művészetben is önismeretre törekvésnek korszaka. Megszületett az opera és a magánének (monodia); az egyházi zene sem vonhatta ki magát az uralkodó dallam kivánalma alól, mely a legpolyphonusabb zenében is azt a szerepet játszsza, mint a minden oldalt kifejlődött emberi testnél a profil. A soprán hang kezd túlsúlyra emelkedni, mint legmagasabb fekvésű, legtisztább hang; eladig a tenor vitte a főszerepet. A dallam, mely a maga természetes üdeségében, korlátlanul élvezte jogait a népnél, szövegére vagy tánczra, de mindig világi jelmezben: most a protestáns templomokban komoly arcot öltve, áhitatos oldalát tünteti fel. A madrigal (= pásztordal; mandra: pásztor) volt a polyphonia első kedvence; az ily rövid, rendesen vidám, elmés strophát szerették több hangon előadni. A madrigalt a műzene művelői is felkarolták (Eurózádig volt kedvence a művelt Európának), angol szerzők kiváló szerencsével; eszünkbe jut, hogy Shakespere is rajongott a zenéért; mellette azonban más műfajok is virágoztak, főleg a mult hagyományaiként: a suite (partita), mely nem egyéb, mint tánczdarabok sorozata; az olasz concert; az olasz symphonia (= nyitány, minő Mozart «Szóktetés a serailból» nyitánya; egyébiránt Olaszországban a megnyitózénét olykor még Verdi is simfoniának nevezi).*)

(Folyt. köv.)

Ford. ty

* Mult számunkban térszike miatt nem jegyezhetük meg, hogy a jelen érdekes cikksorozat egy régóta Heidelbergben élő hazánkúnak köszönhetjük, a ki mint műkedvelő, jegyzetait az ismert nevű zenei író, Nohl Lajos, nyilvános felolvasásai után állította össze. Lapunkról való szives megemlékezését melegen köszönjük.

Itt kérjük olvasóinkat arra is, hogy a jelen cikk első közzétételének I. teljes hasábján (alulról 12 sor) «a nagy Gergely pápa» II. hasábján (fel. 8. s.) «quint és quart», (al. 18. s.) s a III. hasábján (fel. 5. s.) «ívek és pillérek egy tért felzav» — javításokkal sziveskedjenek kiigazítani a becsúszott sajnálatos nyomdahibákat. Szerk.

meiben: vasárnaponként, a katonák által sűrűn látogatott kocsmá helyiségekben, nem igen lehetett mást hallani, mint a legpajkosabb katonának és legcsinosabb őrmesternek, Götzének dalait.

Egy kocsmái mulatozás alkalmával hallotta őt Scharf nevű énektanító és erélyesen fáradozott rajta, hogy tanítványának nyerje meg. De a fiatal katonának nem igen sok kedve volt a színpadhoz; szülői pedig rimánkodva riasztották őt vissza az énekes pályától és ezer okkal tudták előtte lefesteni azt a különbséget, mely reá majd polgári életében, mint becsületes kereskedő — vagy kóbor komédiás váracozik.

De míg a szülők és a nagy örömeikre a pajkos és könnyelmű fiu is, annyi megvetéssel fordult el a színpadtól, addig a lelkes tanító, Scharf fey perczig sem pihentette abbéli tervét, hogy Göztét a színpadnak megnyerje. Kora reggel, késő este ott járt az akkori udvari intendánsnál, Platen grófnál, hogy felhívja Götzére figyelmét. Ez, hogy lerázza végre nyakáról, meghallgatta titkon a fiatal katonát és örömeiben megölelve Scharfot, rohanva sietett kieszakozni, hogy Göztét áthelyezzék a fővárosba, hol szülői még

sem gyakorolhattak oly nagy befolyást és a hol — *katonai parancs szerint* — délelőtt katonai szertári irodában kellett dolgoznia, délután pedig Scharfnál tanult énekelni.

Egy évi erőszakos tanítás után, fölmentették a katonai szolgálattól, azzal a kikötéssel, hogy az udvari színházhoz kell szerződnie.

Mondjam-e, hogy nem ment többé vissza katonának?!...

A színpad!... a színpad!...

Ez úton lett Götzé 1881-ben a kölni városi színház tenoristája; ily úton lett nagy művész és ma is nem egyszer beszéli, hogy őt — *kötéllel fogták énekesnek!*...

Mierzwinsky Lászlót — mint sokan mondják — a csodatenoristát a budapesti közönség is jól ismeri. Neki nincs otthona; az a homály és mende-monda, mely születéséről és tanulmányi idejéről lapokban is, meg a nagy közönség között is szállinkozik — kíséri őt mindenfelé. Elhozta a tavasszal hozzánk is és ha nem hírlapi kacsa, a mit annak idején beszéltek, eljön hozzánk majd a télen is.

De visszatérve arra a sok mende-mondára, mely Mierzwinsky alakjáról szerte

szórva és eléggé pikáns variációkban él a színházi vénasszonyok és krónikások ajkain s a mely körébe vonta Luccát is — határozottan mondhatjuk, hogy csak nagyon kevés benne az igaz; vagy jobban mondva mindössze is csak az való, hogy *Mierzwinsky* szép férfi, művészeténél fogva érdekes és az asszony az — gyenge!...

Elettörténetét impresszáriója így beszéli el:

Mierzwinsky az ötvenes évek elején született *Varsóban*. Szülői építész pályára szánták; de miközben szorgalmasan látogatott az egyetemre, könnyelműsége egy politikai összeesküvésbe keverte, melynek három évi fogház lett következménye.

E három évi fogház meglehetősen benítólag hatott reá. Elvesztette kedvét és erélyét tanulmányaitól és mindinkább erősbbe vált benne az a gondolat, hogy hangját művelni ki, mely műkedvelői kísérletek alkalmával nem egyszer szerzett buzdító tapsokat számára.

Fogságából kiszabadulva elhagyta Lengyelországot és Itáliába ment, hogy — nem akarjuk kutatni, hol szerezte az eszközöket hozzá — a legkiválóbb meste-

Képzőművészeti tárgymutató.

(Budapesti országos általános kiállítás. A képzőművészeti csoport képes tárgymutatója. 1885. Franklin-társulat könyvnyomdája. Ára 1 frt.)

A fenti czimen egy csinos füzet került ki nem rég sajtó alól, mely a kiállítási műcsarnok teljes tárgysorozatát tartalmazza és függelékében e tárgysorozat érdekesebb pontjainak fénynyomatú illusztrációit adja.

De pusztán mint illusztrált tárgymutatót tekintve e füzetet, nem igen volna helyén bővebben foglalkozni vele; voltak már egyéb kiállításainknál is illusztrált tárgymutatóink és nem volt okunk azokat egyebeknek tekinteni, mint a mik. És bizonyára most is megelégszünk minden kiválóbb megjegyzés nélkül a kötet megjelenésének pusztán fölemlítésével, ha annak bevezetésében *Keleti Gusztáv* nem látja szükségét, hogy disszertáljon képzőművészetünk és művészeti mozgalmaink állapotáról.

Keleti Károly olyan egyéniség, kinek minden szavát meg kell hallgatni. Állása és tapasztalatai, képzettsége és karaktere, ügybuzgalma és munkássága mindenha oly nemese voltak, hogy valahányszor szót emel képzőművészetünk ügyében, azt kiváló figyelemmel kell megfontolnunk. Másrészt meg az a körülmény, hogy vajmi ritkán szokta szavát hallatni és ezzel is dokumentálja, hogy mily sokat és mily alaposan gondolkodik ő azok felett, a mikről mások hebe-hurgyán, fölületesen elmondják ítéleteket — kiváló érdeket kölcsönöz és kiválóbb figyelmet kér sorai számára.

Az a bevezetés is, mely a fent említett tárgymutató elé van csatolva és mint az

egész füzet német és francia nyelven is olvasható — éppen nincs az érdekesség híjával. Állása és műveltsége kiváló magaslátán a történelem fonálát ragadja meg benne Keleti és majdnem ihlettség-gel szól arról, a mi művészeti életünk körében az utolsó másfél évtized alatt történt. Elmondja benne, hogy a magyar művészetnek nincs multja; nincs tradíciója. A mink van, az a legutolsó tíz-tizenöt évi munkásságának eredménye. És nemcsak utal az eredményre, hanem részleteit tárgyalja. Szól kiválóbb épületeinkről, elbeszéli a már fennálló és a még készülő szobrok történetét és lelkesülve gondol arra, hogy alig két tized alatt nem-csak művészeink nőttek föl, de majd a kormány, majd egyes magányosok lelkesedésére megszületett körünkben is a képvásár, mely mulhatatlan kondíciója a képek produkálásának. Szóval, semmit sem hagy Keleti említés nélkül, mely adatok szerepelhet művészeti mozgalmaink jelen állapotának megismertetésére; csak egyet felelt ki sorai-ból: *magának a magyar képzőművészetnek jellemzését.* Egy szóval nem említi azok után, a miket örvendetesen elmond a művészeti intézvényekről, hogy minő fokon áll maga az a művészeti produkció, mely a kormány és egyesek által, hova tovább majd nálunk is piacot teremt a műalkotásokra. Keleti csak szárazon azt beszéli el, hogy mit tettek eddig és mit tervelnek a jövőre művészetünk prosperálására, de arról mit se szól, hogy minő irányt vett maga művészetünk és minő irányt kellene vennie, hogy kielégítse a tervezett mozgalmak szükségleteit. Keleti úgy szólván csak arról beszél, s a mi bizonyára első kondíciója a művészet felvirágzásának — hogy mennyire kelnek el nálunk a műalkotások és eddig hol vettük igénybe; de e műalkotások benső értékéről nem szól. Röviden említi csak sorai bevezetésében hogy a mit Magyar-

ország a képzőművészetek terén az utolsó évtized alatt kivívott és elért, arról az országos kiállítás műcsarnoka nyújt, ha nem is teljes, de eléggé hű képet; de arról, hogy minő ez a kép — nem szól.

Pedig valóban érdekes lett volna *ép tőle* hallani, hogy ama lelkesítően ható intézvények között, melyek reményt és kilátást nyújtanak arra, hogy Magyarországon hova tovább megszüetik az a művészeti élet, mely produktióinkat fölemeli oda, hol az nemzeti szellemtől áthatva s a magyarság jellemvonásait híven tükrözve, az emberiség tiszta magaslátán fog állani — mennyit tettek produktív művészeink?!

Mi épp az alkalomból, hogy Keleti elbizakodva mondja a kiállítás műcsarnokára: im itt van a magyar képzőművészet hű tüköre, — nagyon szeretjük volna *ép tőle* hallani, hogy minő reményeket táplál a műcsarnokot látva, mely exclusív magyar műalkotásokból van összeállítva. — a magyar művészet jövője iránt. Nagyon szeretjük volna hallani Keleti nézetét ez irányban azért is, mert bevezetése idegen nyelven is a könyvbe levén iktatva, könnyen támadhat bárki idegenben is az a gondolat: ugyan mit vesznek azok a magyarok?!

De Keleti egy szóval sem szól a műalkotások értékéről. Csak a vásári mozgalmakat látja és bevezetése végén valóssággal nemzetgazdasági — sőt kereskedői szűk szemkör inspirációjából egészen apothetikus hangon utal közgazdasági életünk legnagyobb motívumára!...

Nem akartunk ezekkel rekriminációkat támasztani és még kevésbé bírálatot mondani *Keleti Gusztáv* sorai ellen. Ő a tárgymutató bevezetésében semmire sem volt kötelezve, és egyáltalában nem arra, hogy ítéletet mondjon művészetünk benső értékéről. De ha már szólt és reflektált minden intézvényünkre, a mit ez ideig a magyar képzőművészetért tettünk —

reknél folytatta zenei tanulmányait. De a mesterek nem a legbiztatóbban serkentették munkára. Kevés bizalmuk volt erős, de érczes hangjához.

Hanem *Mierzwinsky* nem tántorodott el. Mesterei bizalmatlansága ellen jó barátaitól kért buzdítást és a jó barátok — kik között, mint rossz nyelvek beszélők, szép hölgyek nem voltak a legkritiká-bak — ellensúlyozták a mestereket, kik addig gyötörték, míg végre kénytelen volt őket elhagyni, hogy a színpadon keressen sikert.

Kezdetben kis szerepekben, kis színházaknál lépett föl, a nélkül azonban, hogy a siker itt is kiváló lehetett volna.

Első sikerét az «Afrikai nő»-ben Basco szerepében aratta, melyekhez sokak szerint kétes — mások szerint nagybecsű sikerek egész láncolata fűződik.

De állandó otthonra nem tehetett szert soha. A kóborló olasz staggionának lett tagja és bejárta Páris, Londont, Pétervárt, Bécsét és Budapestet.

Ha e három énekest, mint tenoristát is párhuzamba állítanók, a következő eredményre juthatna vizsgálódásunk: *Niemann* hangja a legférfiasabb, hogy

azt ne mondjuk a leginkább heroikus, társaié között. Hangjának színezete is nagyban segíti ehhez, mely nem annyira sopran — mint bariton tenor. *Götze* hangja a legüdebb, legközvetlenebb és legérczesebb; *Mierzwinsky* a leggondozottabb, a legkiműveltebb, bár eredeti megalkotottságánál fogva a legszegényebb. Az intonáció *Niemannal* mindig küzdelmes és bizonyos tekintetben lassú, de mindig biztos; míg *Götzenél* kimondhatatlan könnyű; a hangok csörgedeznek belőle. *Mierzwinsky* intonációja kezdetben fáradtságos, sokszor nagyon bizonytalan, de az előadás folyamában mindig tisztább és erősebb lesz, míg legnagyobb mértékű felizgatottságában a hang alig sejthető erőt, kitartást és terjedelmet nyer. «Iskolájukat» illetőleg, vagyis azt, a mit az énekes mesterétől tanul, egyikről sem mondható, hogy kiválóan iskolázott énekes. Zenei képzettséget illetőleg *Niemann* és *Götze* hasonlíthatatlan magasságban állanak *Mierzwinsky* fölött. Így *Götze* már mint katona énekelte Oratoriumokban; *Niemann* nevezetes előadásának nemes irányáról, míg *Mierzwinsky* hangversenyekben is operáriákat és románcokat énekel, melyek tudvale-

vőleg így fölötté csekély zenei értéket képviselnek.

A zenei felfogásban azért áll *Niemann* a legmagasabb fokon, mert szenvedélyes és könnyen izgatható természete folyton áskálódó lélekkel van összekötve; ő mindig új és új momentumokat mutat és válogatva keresi ki az olyanokat, melyek nem a külső sikert biztosítják, hanem a szerepnek adnak erősebb és jellemzesebb kinyomatot *Götze* melegebb és üdebb érzékkel énekel; szinte hallhatni, hogy az a szép ének és az a sok tetszés mennyi örömet szereznek neki magának *Mierzwinsky* ellenben számító. Egyetlen egy hangot sem énekel hatásra való számitás nélkül; igaz, hogy ez sikezül neki és az ő hatásai páratlanok. Koloratúrája, trillái és a drámai helyek szenvedélyes előadási módja különös módon varázsolják le a fület. A hallgatóban mindig azt a gondolatot tartja ébren, hogy itt egy rendkívüli, de par excellence híu, erély nyilatkozik zeneileg.

És folytathatók ez összehasonlítás sokáig; de nem akarunk essayt írni. Egy futólagos kép rajzolása volt minden törekvésünk.

talán helyén lett volna utalnia arra is, hogy általában fejlődik-e és a mostani helyzet alapján minővé fejlődhetik a képzőművészet hazánkban?!

Még egyszer ismételjük, hogy neki nem volt kötelessége ebbeli nézeteit elmondani; de ha van reménye az iránt, hogy közgazdasági életünk fejlődésével parallel emelkedik majd egy abszolút értékű, nemzeti szellemtől áthatott és a magyarság jellemvonásait híven visszatükröző művészet — szerettük volna tőle hallani azt is, hogy minő alapokra és jogos reményeket keltő tapasztalatokra építi-e abbéli reményét? . . . Mert a mit a kiállítási csarnokban mi láttunk, az minden, csak nem — magyaros.

Lehet, hogy Keleti abbéli nézete, miszerint a műalkotások élénkebb kelete, mely körülmény haza hozná a kölföldön elszórtan élő magyar művészeket is, hamarosan változtathatna ezen és képzőművészetünk mai, nagyon is jellegtelen iránya rövid idő alatt megváltoznék — egész teljességében fennáll; de mi határozottan abban a véleményben vagyunk, hogy a kereslet — épp a művészet terén — nem lendít a produktivitás jellegén. A művészet terén tapasztalataink szerint nem áll tenn a kölcsönösség úgy, mint a közgazdasági élet egyéb megnyilvánulásában. A közgazdaságban majdnem elvitázhatatlan az a tétel, hogy mennél több a kereslet, mennél nagyobb a vásárlási kedv, annál intenzívebb a termelés, annál határozottabb a produktió. A művészetben ez majdnem megfordítva áll; itt a kereslet gyakorta ront az intenziválásban és míg egyrészt segít növelni a produktió számát, másrészt sokszor lerontja benső értékét. A kereslet a művészetben soha nem hat a termékenység nemesítésére; legtöbbször azonban ront rajta és mesterséget csinál belőle.

Ezért kevés reménnyel nézünk mi képzőművészetünk jellegtelen iránya felé még akkor is, ha az eddigi kereslet meghatározódnék; csak az alkotások számát növelné ez és alig lendítene valamit művészetünk szintelenségén és iránytalanságán.

Az a követett eredmény, melyet képzőművészeti piacunk megélénkülése által, kölföldön élő nevezetesebb művészeink bevándorlásában érnék el, csak másodrendű hatással lehetne arra, hogy képzőművészetünk mai össze-visszaságát megszüntetve határozott irányt, határozott magyar nemzeti jelleget kölcsönözne neki. Mert művészeink künn is részben egy öntudatos eredeti, részben kiválóbb mestertől eltanult irány követői lévén, alig hiszszük, hogy a légkövetlenebb közelség is képes lenne már irányaikban változtatni. És hol van közöttük csak egy is, kinek születésén kívül egybe is volna, a mi magyar?! . . . Rajtuk is egytől-egyig ott van a nevelés nyoma, mely korán kiűzve őket idegen hazába, idegen népek aspizációi közé, sem a fogékonyságot nem őrizték meg, sem tényleges részt nem vehettek az otthoni törekvéseiben és küzdéseiben, reményeiben és csalódásában. Sem a multak megismerésétől, sem a jelen átküzdésétől buzdítást és ihletet nem meríthettek, mint a példák is igazolják sok kiváló tulajdonságaikkal mellett mind meg annyian, a nagy világ emberei

és egyik a francia, másik a német iskolák tanulmányain képződve izmossá, nem vetkőzhettek le soha többé az iskolák, irányait. Születésükön kívül, semmi jök sem magyar, — de legkevésbé az — művészetek.

Igazolja ezt épp maga a kiállítás, hol legnagyobb részük megjelent alkotásaival. Hol van alkotásaikon a nemzeti jelleg? A megteremtés művésze volt bennök mindenütt, de otthonukat tagadja alkotásuk! Náluk is csak ott a szintelenség, a mi fiatal művészeinknél; náluk is csak az a jellegtenség a mi ide haza.

Kizárólagosan és egyedül csak a magyar mester-iskolától várjuk mi művészetünk igazi föllendülését. Ha majd ide haza tanulnak fiatal művészeink; ha majd a közvetlenség megköti szívüket és értelmüket ama szükségletek iránt, melyek nemzeti művelődésünk nagy feladatai előtt még tátonganak; ha majd itthon, körünkben töltve el ifjúságok legfogékonyabb éveit magukba szívják azt a légkört, melyben mi élünk, dolgozunk és a magyar nemzeti cultura megteremtésén fáradozunk minden felé. Ha majd a magyar légkörben élve, bizonyoságot szerezve fiatal művészeink arról és, hogy bármilyen irányú művészet is tudomány igazán életképes csak akkor lehet, ha egy általános műveltség kapcsában a nagy összeség egyik láncszeme gyanánt tűnik föl és hozzánk csatlakozva az eset és véső fogásain kívül szükségletünkhöz képest assimilálni fogják nézeteiket és elveiket az európai kultúra elveihez. Ha végül ily irányú törekvésekben egy kiváló mester útmutatásai fogja őket segíteni, akkor hova-tovább bizonyára ki fog fejlődni az a művészeti irány, melynek lelke rokon a mienkkel, melynek jellege rokon gondolkozásunk, érzelmeink jellegével.

Csak is így és csak ez által hiszszük mi, hogy eljutunk lassan-lassan odáig, kiállításainkra majd nyugodt szívvel mondjuk: im íta a magyar művészet és ha jön idegen, bármi messze országból ránk ismer, és ha bemegyünk mi magunk, rá ismerünk önmanunkra.

Iparkiallításunk műcsarnokában minden van, csak magyaros nincs. Ki ismer ott reánk?! . . . A mi minden komoly szemlélőnek eszébe jut az nem egyéb, mint ama mesterek nevei, kitől művészeink tanultak. Itt is, ott is, ráismerni egyik, vagy másik nevezetesebb külföldi mester vagy otthon élő művész tanítványára.

Mi nem kritika, nem vád gyanánt mondjuk ezt; mi jól tudjuk, hogy a mi művészet és kultúra terén mi tettünk azt csak titáni erővel és a természetes fejlődés, a történelmi procedúra olyan bámulatos megkerülésével lehetett elérni, mint a minőt mi kifejtettünk. Nem ócsárlás, nem kicsinylés, de őszinte buzdítás, ha mondjuk, hogy a magyar képzőművészet amaz általános hatás alatt, melyet a kiállítási műcsarnok megtekintése szül mindenkiben fiatal, erőtelen és nem magyar.

Az előbbi büszkeségünk — de az utóbbi szégyenünk. Annyi, mintha azt mondanák, hogy nem szeretünk dolgozni, tanulni.

És ilyen irányban óhajtottuk volna mi hallani Keleti Gusztáv szavait.

DR. BERÉNYI PÁL.

H I R E K.

— *Múlt számunkban hirdettük zenemellékletünk, Szigeti József legújabb bohózatából, a «Czigány Princesz»-ből Blaha Lujza asszony dalai, nyomdai késedelmek miatt csak jövő számunk melléklete gyanánt jelenhetvén meg: mai számunkhoz Reitter Ferencz fiatal zeneszerzőnk közkedveltségű «Motosz» lengyelkékjét adjuk.*

— ALFONZ ÚR, Dumas régi vígjátéka folyó hó 10-én pénteken került színpadra, hosszabb pihenés után új szereposztással, a nemzeti színházban. Csak Náday (Alfonz) maradt meg a régi jónak a régi gardából. És valóban Náday Alfonza egyike legkiválóbb alakításainak; elegáncziája, könnyedsége erőteljesebben nem igen lép föl egy szerepében sem annyira, mint ebben. A kapitányt Bercsenyi játszta és — ha hasonlatot kellene vonni közte és elődje közt — bátran mondhatnók, hogy több melegséget és nemes érzelmet tudott alakjába önteni, mint Felek. *Vízváryné*, bár jelesül állta meg helyét Guihardné szerepében, nem feledtette jeles elődjét, Paulayné; csak a pattogó, szenvedélyes, erőszakos asszonyt mutatta, de nem igen láttuk a paraszt-fifikát, mely túl jár a csiszolt ész izzadsággal kiesztelt cselszövésein. Legkevésbé töltötte be helyét *Kissné-Hegyesi Mari*, ki ez este is mint vendég lépett föl. Ot nem is hasonlíthatjuk elődéhez Priellehez: e nagy mértéket maga Kissné sem kéri. Általában azonban, ha kirítt is környezetéből, pedig neki uralkodnia kellene a többi szereplők fölött, nem volt egészen gyöngye. Különben is képességeiről bővebben óhajtván szólni, e szerepének méltatását is jövőre hagyjuk. B. P.

— Az OPERÁBAN *Hunyadi László*t adták csőtörtők este Perottival a czímszerepben. A vendég-tenorista nem először lép fel e szerepben s így az este részben nem nyújtott semmi újat. Nagyobb érdekességet kölcsönzött az előadásnak az a körülmény, hogy Risley k. a énekelte Erzsébetet, azt a szerepet, a melyet Wiltné oly utólréhetlenül szépen alakított. Risley kisasszony nem mulasztott el semmit, hogy az emlékekkel hősiesen megküzdjön s dicséretes buzgalommal látott feladata megoldásához. Alakításának voltak fény és árnyoldalai. Legjobbban vikerültek azok a helyek, a hol szép koloratúrát volt alkalmá csillogtatni, kevésbé volt jó azon részekben, a melyek drámai játékot és előadást igényelnek. Hangjának kevés árnyalata van, szükölködik azon melléköngékben, melyek a hangnak a rokonszenves színezetet adják meg. Organuma a nagy gyakorlottság dacára sem hajlékony eléggé s másrészt nélkülözi az összes fekvésekben azt a dallamos lágyaságot, a mely a leghamarább megtalálja az utat a szívhez és kedélyhez. Azért is Risley kisasszony leginkább a koloratura szerepkörben van helyén, erre a tere utalja őt tehetsége, gyakorlata, hangja s más ezen a tere eddig elért szép sikerei. A szorgalmas művésznőnek dicséretére válik, hogy ezt a szerepét is magyarul énekelte. A királyt Dalnoki személyesítette sok jóakarattal. Az előadás egyébkint a rosszabbak közül

való volt. A zenekar különösen a kiséretékben tul erősen játszott, a női kart pedig éppen nem hatotta meg Erzsébet panasza és kétségbeesése; közönyösen beszélgettek egymással, oda sem figyelve a jelenetre, melynek drámai hatását pedig éppen a kar résztvevő némajátéka van hivatva emelni. Ilyen dolgok éppen nem alkalmasak arra, hogy egy olyan kaliberű műintézetnek — mint a minő a mi operánk — a tekintélyét s jó hírnevét növeljék, a melyet pedig éppen most a fővárosban nagy számmal tartózkodó idegek előtt kellene megőrizni.

— A NEMZETKÖZI KÉPRIÁLLÍTÁSBAN, hol a külföldi és hazai jeles művészek oly gazdagon vannak képviselve, eddigelé csak három kép kelt el. Nevezetesen «Meglépetés a pápa számára» festmény Spitzer Manótol, a ki már régóta nem vett részt hazai tárlaton s most egyszerre úgy az orsz. kiállításon, mint a nemzetközi tárlaton érdekes életképekkel jelent meg. A nemzetközi tárlaton ezenkívül Hupf Ágoston, Dilbnek «Regg a velencei lagúnákon» című festményét vette meg, F. E. úrnő pedig Carrier Belleuse Alaert Ernstnek «Bizalmasan» című terrakotta szobrát, mely szép szalontárgy már számos látogató figyelmét felkeltötte.

— AZ ORSZÁGOS MAGYAR DALÁREGYESÜLET helybenhagyatott alapszabályait a múlt héten küldte le a belügyminiszterium az egylet elnökségének, mely ezt legközelebb tartandó választmányi ülésén fogja előterjeszteni.

— BLAHA LUIZA ASSZONY és Evva Lajos igazgató közt létrejött az egység, melynek értelmében a kitünő művész még az őszi saison megkezdése előtt, valószínűleg a jövő hó közepe felé, belép a népszínház kötelékébe. Szent István héten Evva igazgató sorban elő szándékozik adni azokat a népszínműveket, melyek Blaha Luiza asszony távozása óta leszorultak a játékrendről és most, a művész visszavérével újra fölleveníthetők lesznek. A jövő saison első ujdonsága a «Világszép asszony» című eredeti operette lesz, melynek zenéjét Serly Lajos már befejezte. A szöveget Rákosi Jenő írta.

— MANNHEIT JAKAB fiatal baritonista — hazánkia, a ki néhány évvel ezelőtt a nemzeti színházban vendégszerepelt, és a ki legutóbb Neumann Angelo társulatához tartozott, a jövő héten háromszor föl fog lépni a magyar kir. operaházban, «Rigoletto», «Aida» és «Tell Vilmos» operákban.

— MAGYAR SZÍNMŰVEK A BURGSHÍNHÁZBAN. A bécsi Burgshínházban a napokban osztották ki *Dóczy* «Utolsó szerelem» című színművének szerepeit. Ez lesz a jövő évad második ujdonsága; az első ujdonság szintén magyar mű: Jókainak egy drámája lesz. Az udvari opera is tárgyalásokat folytat az iránt, hogy Jókai és Strausz «Czigánybáró»-ját megszerezze. E szerint a bécsi udvari színházakban legközelebb három magyar mű fog mint ujdonság színre kerülni.

— A BRÜSSZELI ZENEKONZERVÁTORIUM hegedűosztályában az idén az első díjat *Rigó* Gyula, a nemzeti zenede egykori növendéke, és jelenleg Hubay Jenő tanítványa, nyerte meg.

— A MAGYAR KIRÁLYI OPERASZÍNHÁZBAN kedden este *Meyerbeer* «Dinorah»-ja került színre, a melyet Budapesten már évek óta nem hallottunk. Az előadás *Bély* Hermin k. a. fölléptének szolgált keretül, ki az itteni színészkolából kerülve ki, egy ideig operánknak volt igen haszonvehető tagja, innen pedig Berlinbe, majd Hamburgba szerződött, a hol egyik kedvence volt a közönségnek. A t. művész külföldön sokat tanult. Iskolája kifogástalan. Intonálása biztos, koloraturája tiszta, trillája különösen szép és kitartó. Előadása finom ízlésről tanúskodik, kiejtése alig hagy fenn kívánni valót. Mindezeket az előnyöket kellemes külső és intelligens játék egészítik ki. De organuma nem elég erőteljes arra, hogy operaszínházunk nagy méreteivel mindig sikerrel küzdessen meg; kivált az alsó regiszterek kissé fátyolozottan hangzanak. Meglehet azonban, hogy ez csak pillanatnyi idisz-ozíciónak és a színház akusztikája iránt való tájékoztatlanságnak rovandó fel. E tekintetben tehát végleges ítéletünket a művész további fellépteitől tesszük függővé, melyeket érdeklődéssel várunk. A közönség rokonszenvesen fogadta a vendéget és mindjárt belépő áriája után nyílt színen kitapsolta, az árnyéktánc után pedig háromszor hívta a lámpák elé. A többi szereplőkről nem sok dicséretet mondhatunk. *Láng* mekegő Hoelje élvezhetetlen volt és *Dalmoki* dudása sem sokkal különb. Ellenben a kisebb szerepeket *Ab-rányiné* asszony és *Kordin* Mariska k. a. (a két pástorfiú) *Ney* (vadász) és *Kiss* (arató) igen jól töltötték be. A díszletek közül különösen a második felvonásbeli erdő, a természetes vízeséssel nagyon sikerült. A jelmezek ellen csak az a kifogásunk, hogy nem elég változatosak. Valóságos egyenruha-rendszer uralkodik e tekintetben az énekkarnál. A soprán és az alt, a tenor és a bassus csoportjai az egyes hangnemek szerint ugyan különböz, de az egyes hangcsoportok keretén belül egészen egyforma öltözékbe vannak mindig bujtatva.

— ROSSINI ÖZVEGYE, a ki két évvel ezelőtt meghalt, végrendeletileg 800,000 frankot hagyományozott elagott művészek, főképen zenészek számára Párisban létesítendő menházra. Legközelebb hozzáfognak már az építéshez.

— VARSÁNYI GYULA KÖLTEMÉNYEI. Varsányi Gyula melegen érző költői kedélyéről tesz bizonyosságot a könyvespiacra bocsátott kötete. A csendes, borongó képzet által felkeltött érzés hangjai jól csendülnek meg egyik-másik versében; noha észrevehető, hogy néhol a lyrai formában hangzó költeményre csak a képzet által adott helyzet nyújtott tárgyat.

— PERRIN, a «Comédie Française» adminisztrátoráról azt irtuk a minap, hogy halálán van. Ujabb hírek szerint azóta a beteg állapotában némi javulás állott be.

— BBUCH MIKSA «ACHILLEUS» című nagyszabású zeneműve, melyet a jun. 28—30-ig *Bonnban* tartott zeneünnepélyen mutattak be, szép sikert aratott, habár egyes részletei hosszadalmasak és jelentékeny rövidítést igényelnek. A magánzólamokat Goetze Emil, Joachimmé, Schröder-Hanfstaengelné és Henschel György énekelték.

— A NÉPSZÍNHÁZ jövő évi műsorának egyik legérdekesebb ujdonsága egy eredeti operette lett, melynek szövegét *Csikó Gergely* zenéjét pedig *Konti József* az «Eleven ördög» szerzője fogja írni. A darab érdekességét növelni fogja az a sajátságos körülmény is, hogy egy télen találkozzunk majd három legjelesebb drámaírónk nevével — operette színlapokon. — *Jókai* («Czigány báró»); zenéjét: *Strauss János* («Világ szép asszonya»); zenéjét: *Serly Lajos* és *Csikó* (még eddig névtelen); zenéjét: *Konti József*. Kíváncsian várjuk, ki lesz a győztes a három közül, azaz: vajjon kinek nevét fogjuk legtovább olvashatni a népszínház — színlapjain.

— AUDRAN EDMOND a «Rip van Winkle» szerzője új operettet írt «A szép majorosnő» címmel. A darab épen úgy, mint a «Rip van Winkle» először a londoni Comedy-színházban adatik elő és csak azután kerül Párisban és Brüsszelben színre.

— TISZTESSÉGES ASSZONYOK. Ez a címé *Márkus* József novellagyűjteményének. A szerző neve nem ismeretlen a közönség előtt. «*Babám könyve*» című versfüzetét szívesen olvasták, egy «*Ballépés*» című színművében tehetség nyomait láthatjuk minden lapon. Most új téren lép föl e kötetével. Ir oly irányban, mint *Catulle Mendès*, a kit mesterének vall. Van leleménye, folyamatos elbeszélő stílyje, s a női szív szeszélyeit és gyöngéit jól ismeri, s jellemzetesen tudja festeni. A kötet legsikerültebb darabja: *Estély* után. A kötetre még visszatérünk.

— LIGETI ANTAL veterán tájképfestőnk a napokban egy kiválóan sikerült keleti tájképet fejezett be, melynek pendentje a kiállítási műcsarnokban látható. A művész tegnap Erdélybe utazott, hogy kedvenc vidékét, az erdélyi bércezes tájakat tanulmányozza. E tanulmányok eredményéből az őszi kiállításon lesz néhány bemutatva.

— A NÉPSZÍNHÁZBAN kedden este lépett fel *Pálmai* Ilka asszony szabadsága előtt utoljára. A *kertészleány* című operetteben *Micaela* szerepét játszotta. A jobbára vidékiekből álló közönség, mely egészen megtöltötte a nézőtér, rokonszenvesen fogadta a kedvelt énekesnőt, mikor először megjelent a színpadon, egyik-másik áriáját élénken megtapsolták s a bolero után a zenekar helyéről piros rózsákkal telt pompás kosarat nyújtottak fel neki. *Moralesz* szerepét *Narcisz* játszotta. A fiatal színész, ki nem régiben a karban volt, tehetségének kétségtelen jeleit adta. Elég csinos hangja van, s megérdemelné, hogy gyakrabban léptessék föl olyan szerepekben, a melyek alkalmasak lehetnek arra, hogy a színpadot megszokja; a gyakoribb fellépés után alkalmasint játéka is ügyesebbé válnék s igen használható segédének válhatnék belőle. *Csatai* Zsófi *Scholastica* szerepében valamennyi elődjét jóval felülmúlta, s diszkrét komikumával többször keltett élénk derűtséget. A többi szerep az ismert szereplők játszották.

Kiadó- és laptulajdonos **Dr. Berényi Pál.**

Pallas részvénytársaság nyomdaja.

— **Riunione Adriatica di Sicurtà** cs. kir. szab. biztosító társaság Triesztben. Junius 25-én tartotta meg Triesztben e társaság Neumann Henrik vezérigazgató ur elnökelete alatt közgyűlését, melyen az 1884. üzletév zárszámadása és az igazgatósági jelentés tárgyalattak. A jelentésben konstatáltatik, hogy a múlt évi üzleti eredmény nagyon kielégítő volt, s hogy minden a társaság által gyakorolt biztosítási ág hozzájárult a szerencsés eredményhez. Ezek után minden egyes szak világitott meg kellőleg.

I. Élelőbiztosítások. Az 1884. év december 31-én érvényben volt biztosítások összege 6.644.869 frt tőke, 54.991 frt járadék a túlélési, továbbá 25.913.426 frt tőke ék 12.459 frt járadék az elhalálozási biztosításoknál. A nyeresémdíj bevétele 1884. évben 1.286.854 frtba ment, ugyanezen osztály tartaléktőkéjének járuléka pedig 303.092 frtot tesz ki. A túlélési és esedékessé vált járadék biztosításokért, a viszontbiztosítások levonása után 203.496 frt. haláleset és esedékessé vált vegyes biztosítások után 408.104 frt fizetett ki, azonkívül a decz. 31-én függőben volt haláleset és túlélési biztosításokra 97.052 frt tartatott vissza. A folyó biztosítások nyeresémdíj tartaléka 6.847.101 frtban állapított meg, a melyből 771.050 frt viszontbiztosításokra esik és ennek leszámításával a múlt évhez képest 333.309 frt növekedést mutat. A nyeresémdíj részével biztosítottakra az utóbbi három évi időtartamról 50.551 frt 62 kr esik osztalékul. Az élelőbiztosítási osztály nyereséme 96.619 frt 72 kr összegben az általános zárszámlára vitetett át.

II. Tűzbiztosítások. A nyeresémdíj bevételek 5.489.360 frtba mennek és a múlt évhez képest 190.766 frttal emelkedtek. Több évi biztosítások nyeresémdíjára 1884. december végével 17.573.815 frtba rug. Tűzkároért 3.568.648 forint fizetett ki, mely összegből viszontbiztosításokra 1.796.940 frt esik. Azonkívül függő károkat tartalékba helyeztetett 174.844 frt. Viszontbiztosításokra 2.567.187 forint adatott ki. A készpénz díjtartalék 43.208 frttal 1.475.687 frtba emelkedett.

III. Szállítvány biztosítások. A bevett nyereséme 166.905 frtba, a viszontbiztosítások 67.442 frtba, a kifizetett károk a viszontbiztosítások levonásával 47.877 frtba mennek, függő károkat pedig 4712 frt tartatott vissza.

IV. Jégkárbiztosítás. A nyeresémdíj bevételek 7.135.742 frtot tesznek, a viszontbiztosításokra 469.748 frt kellett, a károk pedig a viszontbiztosítások levonásával 1.392.427 frtba kerültek. A Riunione által, fennállása óta minden szakban eszközölt kártalanítások összege kerek 121¹/₂ millió frtba rug. Az 1884. évben elért nyereséme 631.121 frt 64 krt tesz, ehhez véve a múlt évi maradékot 636.159 frt 11 krt kapunk, melyből egyelőre 250.000 frt a jégkár biztosítási üzlet külön tartalékösszegének emelésére, 127.066 frt 37 kr pedig az árfolyam ingadozások miatt tartatott meg és július 1-vel kezdve fizetetik ki. A tartalékok 1884. évben 798.910 frt 42 krral emelkedtek és jelenleg 8.989.812 frt 80 krt tesznek. Ezek a következő tételekből állnak: Az élelőbiztosítások nyeresémdíjtartaléka 6.076.050 frt 58 kr; a tűzbiztosítások nyeresémdíjtartaléka 1.475.697 frt, a szállítványbiztosítások nyeresémdíjtartaléka 17.432 frt, a jégkárbiztosítások nyeresémdíjtartaléka 400.000 frt, tartalék árfolyam ingadozásokra (zárszámla A) 144.283 frt 18 kr, tartalék árfolyam ingadozásokra (zárszámla B) 144.283 frt 19 kr, az élelőbiztosítási osztály különös nyeresémdíj tartaléka 150.000 frt, nyeresémdíj tartalék alap 582.066 frt és 85 kr. A társulat hivatalnokai takarékos és segély pénztárának vagyona 229.542 frt 50 kr. A választások, melyek az alapszabályok értelmében voltak teljesítendőek, azt eredményezték, hogy Lutteroth Hermann báró ur az igazgatótanács tagjává és Dr. Morpurgo Emil báró ur felügyelővé jöböl megválasztottak.

PALLAS irodalmi és nyomdai részvénytársaság könyvkiadóhivatalában (Budapest, IV. ker., kecskeméti-utca 6. szám) megjelent:

SZÉKELY TUNDÉORSZÁG
SZÉKELY NÉPMESÉK ÉS BALLADÁK.

IRTA

BENEDEK ELEK.

RÁKOSI JENŐ ELŐSZAVÁVAL.

Ára füze 3 forint. Diskótésben 4 forint.

MESÉK ÉS REGÉK.

Tíz képpel.

Gyermekek részére.

IRTA

FAYLNÉ HENTALLER MARISKA.

2 forint helyett csak 1 forint.

KERESKEDELMI FÖLDRAJZ.

Kereskedelmi tanodák és felsőbb ipariskolák számára engedélyezett tankönyv.

IRTA

Dr. TOLDY LÁSZLÓ.

Ára az I. és II. kötetnek 3 frt 20 kr.

MAGYARORSZÁG
MEZŐGAZDASÁGI, NYERSTERMÉNYEK
ÉS
IPARKÉSZÍTMÉNYEK
BEHOZATALA ÉS KIVITELE.

IRTA

TELKES SIMON.

1 forint helyett 50 krajczár.

FRANCZIA-MAGYAR SZÓTÁR. Szójegyzék és nyelvtani megjegyzések a francia akadémia és a legjelesebb francia szótlárírók után. 3 nagy kötet, füze 10 frt. Kötve 12 frt.

A PALLAS irodalmi és nyomdai részvénytársaságnál megjelent s ugyanott (kecskeméti-utca 6.), valamint minden könyvtárban kapható:

A MAGYAR
ÖRÖKÖSÖDÉSI ELJÁRÁS
BIRÓSÁGOK ELŐTT.

IRTA

RÓNASZÉKI TRUX HUGÓ,

HITES KÖZ- ÉS VÁLTÓ-ÜGYVÉD
BUDAPESTI KIR. ITÉLŐ-TÁBLAI PÓTBIRÓ.

Ára 1 forint 80 krajczár.

GABOS R. S.

Budapest, múzeum-körút 41. sz.

Porcellán-, üveg- és lámpa-raktár.

Porcellán evő service díszítve 12 személyre 28, 30, 36, 40, 60 frt
Mosó-service 5, 6, 7, 8, 10 frt.
Kávé-, téa-, moca-service 5, 6, 7, 8, 10 frt.
Majolika csemege-tányér tucatja 3 frt.
Olajnyomatú képek és tükörök minden nagyságban, dús választékban
Aquariumok 1 fttól 15 fttig.

Valódi gráci aranyhalak.]

Likör-service frt 1.20, 1.50, 2.—, 2.50, 4 frt.
Bor- és sör- service 5, 6, 7, 8, 10, 15 frt.

Vidéki megrendések utánvétellel pontosan teljesítettek.

Az országos kiállítás

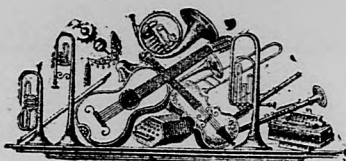
t. látogatóinak figyelmébe ajánlva Budapest legolcsóbb
bevásárlási forrása

☛ Károly-körút és király-utca sarkán ☛

ROTHAUSER L. JÓZSEF

gyári raktára china-ezüst és alpakka tárgyakból, albumok, bronz- és
bördíszműárak, író, utazó-eszközök és glaci-keztük, selyem és szövete-
sernyők, legyezők, nyakkendő, sétatokok, francia- és angol illat- és
pipere-szerek, valamint gyermekjátékok a legújanyosabb áron.

A
„Harmonia“
 részére
 egyedüli hirdetések irodája
Braun Ármin és társa,
 BUDAPEST,
 Koronaherceg-útcza 16. sz.

Sternberg Ármin

BUDAPEST,

VI. kerület, kerepesi-út 36. szám.

**Hangszer-üzlet, ütő-, vonó-, fa-
és ércz-fúvó-hangszerek,**

**harmonika és harmonium
gyári raktára.**

Mindennemű ódon hangszerek a legmaga-
sabb áron vétetnek vagy becsérletnek és
javítások elfogadtatnak.

Képes árjegyzékek ingyen és bérn.

ÉN CSILLAG ANNA,

óriási hosszú Loreley hajammal
 mely az állam felállítását hajnö-
 vesztőkenőcsnek 14 hónap
 keresztül való használata után 185
 cm. hosszúságot ért el és oly sürien
 nőtt, hogy súly miatt csaknem három
 fonatnyit kellett kivágni. Ezen haj-
 növesztő-kenőcs az orvosi tudomány
 legnevezetesebb szakembereitől elsmerte-
 tett és nemcsak teljesen ártalmatlannak,
 hanem főfájás (migraine) ellen **kitűnő
minőségűnek** találtatott: előmozdítja
 a hajnövesztést, erősíti a hajtűsző-
 s a legbiztosabb ellenszer a haj-
 kihullás ellen, valamint kitűnő ha-
 tású a kopaszodás, ritka bajusz
 és szakáll ellen.

Ára kis üvegenként 50 kr., 1 forint,
 2 frt használati utasítással együtt.

Alázattal

Csillag Anna.

Szétküldések a világ minden részébe az
 összeg előzetes beküldése vagy utánvétel
 mellett.

Csillag és társa Budapest,

Király-utca 26.

ÉN Csillag Anna magam vagyok az el-
 arusító.

Vegyelemztek: tekintetes dr. Werner T. úr a bo-
 roszlói vegyelemző laboratórium igazgatója; tekintetes
 dr. Liebermann Leó tanár úr a m. kir. állami chem.
 vegyelemző kísér. állomás főnöke és tekintetes Szavcsuk
 József úr, a vegyészet dipl. tanára Budapesten. 688

Első hazai zongora-gyár.

Az országos m. kir. statisztikai hivatal kimutatásai szerint hazánkba évenként körülbelül másfél ezer zongora hozatik be Bécs és a külföld
 többi hangszertermelő piacairól.

Ezen zongorák ára fejében évenként körülbelül 600,000 forint vándorol ki az országból idegen ipartelepek gyámlatására és felvirágoztatására.

A bécsi zongora-műipar nagyrészt a magyar pénznek köszöni virágzó állapotát s rohamos fejlődését több mint 200 kisebb-nagyobb
 gyáros nagyrészt hazánk szükségletének kielégítésére dolgozik.

S miért van ez így?

Mert hazánkban nem létezik jelen-
 leg egyetlen nagyobb gyártelep, mely az
 óriási szükségletnek csekély arányban is
 meg tudna felelni.

Mióta a külföldön is hírnévre szert
 tett „Beregszászy Lajos“-féle jeles magyar
 zongoragyár beszüntette működését s ér-
 demdús megalapítója visszavonult a magán-
 életbe, a magyar zongora-műipar tovább-
 fejlődése is megakadt, úgy hogy jelenleg
 alig 30—40 drb. zongora készül tényleg
 hazánkban.

A magyar ipar már nagyrészt fel-
 szabadult a külföld nyomasztó befolyása
 alól s csak egy némelyik ága tengődik még
 az idegen sorvasztó behatás mellett, ezek
 közé tartozik a zongora műipar is.

Ezen bajon vélt segíthetni a „Har-
 monia“ magyar zeneművészek részvénytá-
 rsulata“ midőn 60,000 frtnyi tőkével az
 „első hazai zongora-gyár“ megalapítá,
 mely működését 1884. évi ápril havában
 megkezdette.

„Az első hazai zongoragyár“ Buda-
 pesten Huszártucza 7. szám alatt fekvő
 külön e célra berendezett nagyszerű gyár-
 helyiségekben készíti zongoráit, melyek

Szalon stutz-zongora

ország. nevű szaktekintélyeink bírálata szerint
 a bécsi zongorákkal teljesen verseny-
 képesek.

A társulat igazgatósága pénzt és
 fáradságot nem kímélve a legnevezesebb
 gyárakból első rangú munkacserőt szerző-
 tetett, mely szakavatott vezetés alatt éven-
 ként 300—400 drb. zongorát képes elő-
 állítani.

A gyártmányokra a leg-jobb minő-
 ségű, tartós, kifogás talan anyag fordítottak
 s a zongorákért teljes garancia vállalattik.

Hogy azonban ezen egyetlen-
 nyobbszerű magyar műipar telep a konk-
 kurrenzia terén sikerrel kiállja a versenyt
 a bécsiekkel és külföldiekkel, — szükséges,
 hogy a hazafias magyar közönség párt-
 fogásába vegye s akkor évenként száz-
 ezrek fognak az országban maradni, sőt
 idővel a keletnek fekvő szomszéd államok
 is Budapestről hoztatván zongora-szükség
 letüket, százezrek fognak nemzetgaz-
 dasági nyereségkép hazánkba befolyjni.

A „Harmonia“ „Első hazai zong-
 oragyár“ zongorái nem csak jobbak,
 tartósabbak mint a bécsi középarú zong-
 orák, hanem aránylag olcsóbbak is.

A FÖNTEBBI RAJZ SZERINT KÉSZITTETNEK:

Fekete és barna szárnyzongorák (Konzert-Flügel)	550 frttól 700 frtig.
„ „ stutz-zongorák (Salon-Stutz)	480 frttól 600 frtig.
„ „ legrövidebb mignon-zongorák 1 1/2 méter.	480 frttól 600 frtig.
Rövid zongorák olcsó kiállítással.	360 frttól 450 frtig.

Vidékről jövő megrendelések pontosan és lelkiismeretesen teljesítetnek. Játszott zongorák ujjakkal becsérletnek.

„Az első hazai zongoragyár“ mindennemű javításokra is be van rendezve. Játszott zongorák újra huroztatnak, bőrtözetnek s teljesen hasz-
 nálható karba helyeztetnek. Hosszú szárny-zongorák rövid stutz-zongorákká átalakíttatnak.

Az igazgatóság vidékről jövő kérdésekre felelettel s tanácsos szolgál — becsérelés esetén pedig ügynökét az illető helyre saját
 költségén elküldi.

A társulat zongoratermében azonkívül kaphatók iskola-harmoniumok és hangverseny-harmoniumok.

A „HARMONIA“ RÉSZVÉNYTÁRSULAT IGAZGATÓSÁGA.